

Çocuk Edebiyatının Teorik Zemininin İnşası ve Mustafa Ruhi Şirin'in Görüşleri Üzerine Bir Değerlendirme

BEYHAN KANTER*

Özet

Çocuk edebiyatının sınırları, konuları ve müstakil bir alan olup olmadığı uzun yıllardır tartışılmalı bir konu olarak gündemdeki yerini korumuştur. Mustafa Ruhi Şirin, çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı hakkındaki yazılarıyla modern zamanların çocukluk olgusunu değerlendirirken bir taraftan da çocuk edebiyatının nasıl olması gerektiği, sınırları ve özellikleri konularını irdeler. Bu yazıda M. Ruhi Şirin'in özellikle çocuk edebiyatıyla ilgili görüşleri mercek altına alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, çocuk edebiyatı, estetik dil, pedagoji.

Abstract

Literature community debates on borders and topics of children's literature, and whether children's literature is a specific genre or not for a long time. Mustafa Ruhi Şirin evaluates modern childhood phenomena in his articles on child, childhood, and children's literature, on the other hand he examines how children's literature should be, and borders and features of this genre. In this article, M. Ruhi Şirin's thoughts on children's literature of will be analysed.

Keywords: Child, children's literature, aesthetic language, pedagogy

Giriş

Modernleşmenin bir yazgı olarak insanlık ve toplumsal yaşam üzerinde oluşturduğu sosyolojik ve psikolojik etkiler, hiç şüphesiz ki çocuklarda

ve çocukluk kavramında da farklı şekillerde yansımaları bulur. Çocuğun toplum içinde bir özne ya da birey olarak fark edilmesi, ayrıcalıklı kılınması ve sadece pedagojik ve kalıplaşmış bir tutumla değil aynı zamanda estetik yönelimlerle de kuşatılmak istenmesi, çocuk ve edebiyat konularının değişik açılardan ele alınmasını neredeyse zaruri bir hâle getirmiştir. Bu çerçevede ‘çocuk’, ‘çocukluk’ ve ‘çocuk edebiyatı’ kavramları da modern perspektiflerle tartışılmaya başlanmış ve özellikle modernleşmeyle birlikte hem sosyolojik hem psikolojik hem de edebî açılardan “çocukların dünyası”, “çocukluğun büyüüsü”, “çocuk edebiyatını dışlayıcı ya da benimseyici teoriler” gibi konular gündemdeki yerini korumayı başarmıştır.

Mustafa Ruhi Şirin’in deyişiyle geleneksel çocukluğun sorgulanmasına yol açan çocuk modernleşmesi, çocuk edebiyatını da gündeme getirerek söz konusu edebiyata ve bu edebiyat üzerinde düşünmeye, eleştirel bakış açıları üretmeye giderek ivme kazandırmıştır. Ancak çocuk edebiyatının ne olduğu, sınırları, özellikleri ve edebiyat içindeki konumu ile ilgili olarak ileri sürülen tezlerde bugüne kadar pek fazla görüş birliğine varılamadığı dikkat çekmektedir. Çocuk edebiyatının ne olduğunun ve sınırlarının oluşturduğu belirsizlikte bu konuyla ilgili yazılan kuram kitaplarının – özellikle de Türkçede- azlığının ya da yazılan kitapların benzer özellikler taşımasının ciddi bir etkisi olduğu söylenebilir. Edebiyat içinde ayrı bir alan olup olmadığı tartışılan çocuk edebiyatının kuramsal yönü ile ilgili özellikle Mustafa Ruhi Şirin’in çalışmaları ve teorik tespitleri dikkat çekmektedir.

Çocuk Edebiyatı’nın Tasnifi ve Sınırları

M. Ruhi Şirin, “çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı” konularına yaklaşırken çocuk edebiyatının ortaya çıkış ve gelişim süreçlerini hem Batı’nın hem de Türkiye’nin kültür tarihinden sunduğu geleneksel ve modern argümanlar üzerinden tasnif eder ve özellikle felsefi bir bakış açısıyla kavramlar üzerine odaklanır. Çocuk edebiyatının tanımındaki kavramsallaştırmalar gibi tasnifi de pek çok muğlaklığı ve kompleksi barındırmaktadır. Şirin, çocuk edebiyatının, edebiyatın içinde olup olmadığına ilişkin tartışmaları, Batı’da XVI. yüzyıldan sonra ortaya çıkmaya başlayan çocuk fikri, çocuk ve çocukluk üzerine eğilme ile ilişkilendirir ve bu eğilimlerin çocuk edebiyatını da gündeme taşıdığını vurgular (Şirin, 2016, s.23). Dolayısıyla “çocuk(luk)” fikrinin odağa alınmasıyla, çocuk edebiyatının gelişmeye başlaması arasında bir koşutluk kurar. Zira her ne kadar sözlü kültürde çocuk dünyasına ilişkin edebî ürünler olsa da yazılı kültürde çocuk edebiyatına ilişkin ürünlerin hem Türkiye hem de dünya ölçeğinde gecikmiş olduğu bilinen bir gerçekliktir.

Çocuk edebiyatının, edebiyatın neresinde olduğunu; müstakil bir alan olup olmadığını sorgulayan Mustafa Ruhi Şirin, “Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı” kitabını özellikle bu soruları cevaplayan argümanlar üzerinden temellendirir. Söz konusu kitapta edebiyatın amacı üzerine analitik bir yaklaşım sergilendiği gibi çocuk edebiyatının edebiyatın neresinde olduğu, müstakil bir alan olup olmadığı da sentezleyici bir bakış açısıyla irdelenir. Edebiyat ve çocuk edebiyatı ile ilgili tartışmaların güncelliğini korumasının sebeplerini, ‘edebiyat kamusu’nun görüşlerinde köklü ve derinden bir değişiklik olmamasına ve bu türün bağımsız olma iddiasını ileri sürenlerin görüşlerinde ısrar etmesine dayandıran Şirin’e göre, çocuk edebiyatının edebiyattan bağımsız bir alan olduğu tezini savunanların temel dayanak noktaları pedagojiktir. Edebiyatın teklifiğini ya da bütünlüğünü referans alanlar ise asıl belirleyici olanın pedagojik değil estetik dil, estetik duyarlık olduğu konusunda ısrarcı bir tutum sergilemektedirler. Dolayısıyla bu görüşü savunanlar çocuk edebiyatını, edebiyatın bir alt türü olarak değerlendirerek bağımsızlığını reddetmektedirler. M. Ruhi Şirin, bu yaklaşımları sentezleyerek pedagojik dil ile estetik dilin bütünleşmesi gerektiğinden yana bir hüküm verir ve pedagojik dilin estetik dile yaklaşması ya da dönüşmesi gerektiğinin ısrarla altını çizer (Şirin, 2016, s.100). Bu bağlamda özellikle “kim çocuk edebiyatı yazarıdır” sorusunun da cevaplarından birini vermiş olur.

Çocuk edebiyatını “çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında, edebiyat, sanat ve estetik yönünden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatı” (Şirin, 2016, s.24) olarak tanımlayan Şirin, çocuk edebiyatının kaynağını da sınırını da çocuk ve çocukluk olarak belirler. Böyle bir yaklaşım, çocuk edebiyatı yazarını “çocuğa göre”lik ve “çocuk gerçekliği”ne uygun bir edebiyat anlayışına götürür ve böylelikle “çocuk bilinci” öncelenir. “Çocuk gerçekliği”nin öncelenmesi de bir bakıma “çocukluğu(n) metin haline getir(il)me”si (Taşdelen, 2013, s.255) anlamına gelir.

Çocuk edebiyatı ile ilgili tartışmalı konulardan birisi, çocuk ve ilk gençlik edebiyatı arasında kategorik açıdan bir ayrım ya da sınır olup olmadığına ilişkindir. Böyle bir tartışmanın ortaya çıkmasında, “çocukluk evresinin sınırları”nın tayin edilmesi ile ilgili psikolojik ve fizyolojik yaklaşımlar da oldukça etkilidir. Çocuk ve gençlik edebiyatının aynı kategoride değerlendirilmesini, özdeşleştirilmesini eleştiren Şirin, çocukluk süreci ile ilgili teorilerden hareketle çocuk ve ilk gençlik edebiyatının ayrıştırılması

gerektiğini ileri sürer (Şirin, 2016, s.24, 28). Zira farklı biyolojik ve psikolojik gelişim süreçlerini kapsayan bu dönemlerde çocukluk algısı ve estetik bakış açısı da doğal bir değişime uğrayacaktır. Ancak her iki hâlde de Şirin'in önelediği husus, edebî ve estetik değerin ihmal edilmemesidir. Bu çerçevede, M. Ruhi Şirin "çocuk edebiyatı" yazarının "nasıl olması" ve hangi özellikleri taşıması gerektiği noktalarına odaklanır. "Çocuk edebiyatı yazarı nelere dikkat etmelidir? Çocuğu anlayan edebiyatın diğer sanatsal türlerden ayrılan özellikleri nelerdir?" şeklindeki sorular, aynı zamanda çocuk edebiyatının edebiliğinin ve estetik boyutunun sorgulanmasını içerir. Şirin, çocuk edebiyatına ilişkin bu soruları cevaplandırırken çocukluğun dünyasını ve çocukların bilincini yansıtan argümanları merkeze almak gerektiğinden yana bir tavır sergiler.

Çocuk edebiyatı üzerinde görüş birliğine varılamaması hususunu irdeleyen Şirin, çocuk edebiyatının gelişme evrelerini değerlendirirken söz konusu edebiyatın giderek bağımsız bir yönelim hâlini almasında Rousseau'nun ciddi bir katkısı olduğu iddiasındadır. Bu noktada çocuğun ve çocukluğun edebiyatını 'çocuğa göre'lik ilkesine göre ortaya koyan eserlerin modern çocuk edebiyatının başlangıcı kabul edildiği fikrini ileri sürer (Şirin, 2016, s.26).

Edebiyat ve çocuk edebiyatı ile ilgili ayrımlar ya da benzerlikler, sadece Türk edebiyatında değil Batı edebiyatında da sıklıkla tartışılmış ve pek çok farklı görüşün ve teorinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Edebiyat – çocuk edebiyatı tartışmasını Batı'dan ve Türk edebiyatından verdiği örneklerle derinleştiren Şirin, özellikle İlk Çağ filozoflarından itibaren yakın bir tarihe kadar çocukların edebiyattan uzak tutulması görüşünün hâkim olduğunu dile getirir. Tarihsel bir bakış açısıyla çocuk ve ilk gençlik edebiyatının Batı ülkelerindeki gelişiminin benzer süreç ve temaları içerdiğini ifade eden Şirin, edebiyat ve çocuk edebiyatı tartışmalarını geçmişten günümüze kadar gelen görüşlerin geçerliliklerini ne şekilde koruyabildikleri çerçevesinde değerlendirir. Zira Türk edebiyatında çocuk edebiyatına ilişkin tartışmalar daha çok Cumhuriyet'ten sonraki süreçlerde yoğunluk kazanır. Bu gecikmenin sebebi de Türk edebiyatının tarihsel seyri içinde sorgulanabilir. Divan edebiyatının daha çok belli metaforlar ya da terminolojik bir dille söyleyecek olursak mazmunlar çerçevesinde inşa edilmesi, hayatı doğrudan anlatmaması, sadece çocuk edebiyatının değil çocukluk temasının da klasik anlayışta yer edinmesini engellemiş ya da Şirin'in ifadesiyle "soyut çocuk" olarak algılanmasına yol açmıştır. Bu bağlamda, geleneksel çocukluk ile ilgili değerlendirmelerde kullanılan bilginin ağırlıklı olarak Batı medeniyeti ürünü olan çocuk modernleşmesi kaynaklı olduğunu dile getiren Şirin, Osmanlı döneminin en karakteristik çocuk anlayışını "minyatür yetişkin tipi" olarak özetler (Şirin, t.y, s.77). Bizde çocuk edebiyatının çeviri eserlerle başladığı

tespitinde bulunan M. Ruhi Şirin, özellikle yeni bir edebiyatın başlangıcı sayılan Tanzimat Dönemi'nde çocuk edebiyatı ile ilgili yazılan eserleri ve çalışmaları, muhtasar bir çocuk edebiyatı tarihi çerçevesinde yorumlar. Dolayısıyla başlangıçta –sözlü kültür ürünleri istisna tutulursa– yazılı çocuk edebiyatının Batı'dan aktarılan türler ve temalarla gündeme gelmesi söz konusudur. Divan edebiyatında (Nabi'nin Hayriye'si, Vehbi'nin Lütfiye'si) da modernleşme dönemi edebiyatımızda da çocukla ilgili akla gelen ilk husus pedagojidir. M. Ruhi Şirin, Batı çocuk modernleşmesinin ilk fark edildiği alan olarak pedagojiden bahseder ve Ahmet Midhat Efendi'nin pedagojik eserlerini referans gösterir (Şirin, 2016, s.27- 32).

Çocuk edebiyatı ile ilgili yazılan eserlerde, söz konusu edebiyatın ne olduğu ve nasıl olması gerektiği konusunda da farklı görüşler ileri sürülmektedir. Şirin, çocuk edebiyatını, 'çocuk bakışı', 'çocuğa göre'lik ve 'çocuk gerçekliği' noktalarından ele alır ve bu üç temel kavramın tema, konu, içerik, biçim ve biçemi belirlediğini savunur. Şirin bu hususları değerlendirirken çocuk edebiyatı ve edebiyat arasındaki koşutlukları da benzer değişimlerin ve etkilenmelerin muhatabı olmaları üzerinden yorumlar (Şirin, 2016, s.32- 35). Hatta, çocuk edebiyatındaki amaç ve işlev değişiminin yetişkin edebiyatından hem daha fazla hem de daha hızlı olduğu tezini savunur. Bu hızlı değişimin nedeni ise, çocuk ve çocukluğun değişimini zorunlu kılan modernizme bağlı olarak ortaya çıkan çocuk modernleşmesidir (Şirin, 2016, s.35). Bu tez, modernleşmenin yetişkinler kadar belki de daha çok çocuklara etki ettiği fikrini de beraberinde getirir. Zira "çocukluk" kavramının bir değer olarak ele alınması modernlik paradigmasının bir sonucu olarak kabul edilir. Bu noktada geleneksel çocukluk ile modern çocukluk arasındaki farklar, tarihsel veriler ve sosyo-kültürel değişimler üzerinden Şirin'in çocuk edebiyatı teorilerinde yer edinir.

"Çocuk edebiyatı salt pedagojik mi olmalıdır? Estetik ölçütler çocuk edebiyatında önemli midir?" şeklindeki sorular uzun yıllardan beri çocuk edebiyatı ile ilgilenen teorisyenlerin ve edebiyatçıların gündemini meşgul etmiştir. Çocuk edebiyatını yalnızca pedagojik işlevler doğrultusunda sınırlandırmanın ve eğitici yönünü ön plana çıkarmanın edebiyattan soyutlamak anlamına geleceği fikri ile bu tartışmalara geniş bir perspektiften bakan Şirin, estetik tutumun/estetik dil dizgesinin ihmal edilmesine ve özellikle salt görsel dilin ön plana çıkmasına karşıdır. Bu tür bir karşı oluş, çocuk edebiyatının sanatsal yönünün göz ardı edilmesine ve salt pedagojik ya da dogmatik karakterli eserler yazılmasına ilişkin çoğul itirazları da içinde barındırır (Şirin, 2016, s.38- 41). Zira pedagojik bir yaklaşımla ele alınan çocuk edebiyatı eserleri, çocuk bilincine hitap edecek olan estetik algıyı ıskalamış olurlar. "Bu bağlamda çocuk edebiyatçısı, hemen her fırsatta

ahlaksal buyrukları yineleyen bir kişi değil, dil, duygu ve ifade açısından sanatsal değeri olan bir eser meydana getirmeye (Taşdelen, 2013, s.78) çalışmalıdır. Çocuk edebiyatı ürünlerinin estetik algı oluşturmaya etkisi, sadece edebî zevk açısından değil aynı zamanda görselliğe ilişkin bir estetik yönelim oluşturması bakımından da önemlidir. Özellikle çizgilerle süslenen eserlerin çocuğun görsel hafızasına kazınacağı unutulmamalıdır (Kanter, 2014, s.572). Ancak görselliğin başat unsur olması edebiyat zevkinin oluşumuna ket vurabilir. Bu noktada Şirin'in sorunsallaştırdığı ve teorik çerçevesini çizmeye, sınırlarını genişletmeye çalıştığı hususlar; “Kim çocuk edebiyatı yazarıdır? Nasıl çocuk edebiyatı yazarı olunur? Hangi Çocuk edebiyatı yazarlığı?” sorularında gizlidir. Bu sorular ışığında “çocuk edebiyatı yazarlığı”nın algılanış biçimini irdeleyen Şirin, çocuk kitaplarının küçümsemesini de, itibarsızlaşmasını da çocuk edebiyatı yazarlarının edebiyat değeri olmayan eserler üretmeleriyle ilişkilendirir.

Şirin, çocuk edebiyatına rengini veren unsurların “çocuğa göre”lik ve “çocuk gerçekliği” olduğu fikrinden yola çıkarak çocuğun doğasının temel alınması gerektiğini söyler. “Çocuğa göre”lik ilkesine psikolojik bir perspektiften yaklaşan Şirin, çocuklar için yapılacak edebiyat ile çocuğun büyüme ve gelişme çağı, psikolojisi, sözcük ve kavram bilgisi, algılama düzeyi gibi pek çok hususu ön plana çıkarır (Şirin, 2016, s.46). Dolayısıyla “çocuk bakışı”na dayalı pedagojik ve estetik çocuk dil dizgesi ile inşa edilen bir çocuk edebiyatından yana tavır sergiler. Bu görüşün altında yatan gerçekliklerden birisi de kahramanı çocuk olan her eserin çocuk edebiyatına dâhil edilme yanılığına itirazdır. Zira ‘çocuk bakışı’na dayalı edebiyat, çocuğu nesne ya da aracı unsur olmaktan kurtarmaya yönelir ve özneleştirir, dogmatik kalıpların içine hapsedmeye çalışmaz ve hedefi sadece çocuk algılaması ile sınırlanmaz. Dolayısıyla sadece çocuklara değil aynı zamanda yetişkin okura da seslenerek yetişkinin çocukla aynı estetik duyarlılıkta buluşmasına da öncelik verir. Böyle bir yaklaşımla Şirin, pedagojik dili tek başına bir anlam katmanı olmaktan ziyade, estetik dilin içinde ontolojik bir katman olarak belirler ve estetik dili öncül unsur olarak tayin eder (Şirin, 2016, s.100). Bu çerçevede, “çocuğun edebiyatı, pedagojik ve görsel dille beslenen, estetik dilin çocuk bakışına bürünerek, bir yandan çocuğa, diğer yandan yetişkinin çocukluğuna seslenebilmeyi başarabilen çok katmanlı bir edebiyattır” (Şirin, 2016, s.100). Söz konusu çok katmanlılıkta estetik dilin ihmal edilmemesi, yazılan eserin edebiliği açısından da önem taşır. Zira salt pedagojik olarak yazılan eserler bilgi vermekten ya da çocuğu belli kalıplara yerleştirme amacına aracılık etmekten öteye gidemez. M. Ruhi Şirin’e göre, hakiki bir çocuk edebiyatı yazarı, eserinde en soyut konuları bile somutlaştırabilme, bilinç ile bilinç dışını, somut ile soyutu yüzleştirebilme yetilerine sahiptir.

Oysa didaktik bir dil kullanan yazar, sadece tarif, tanım ve öğreticilik sınırında kalmaya mahkûmdur.

Çocuk edebiyatı tartışmalarının temelini oluşturan “çocukluk” olgusu ile modernleşme paradigması arasındaki ilişki edebiyat ve modernleşme ilişkisi ile benzer özellikler gösterir. Batı etkisindeki çocuk modernleşmesini Osmanlı Dönemi çocuk modernleşmesi ve Cumhuriyet Dönemi çocuk modernleşmesi şeklinde iki döneme ayıran M. Ruhi Şirin, dönemsel ayrıştırma üzerinden tespitlerde bulunur. Osmanlı Dönemi çocuk modernleşmesini Tanzimat’la başlatan Şirin, I. ve II. Meşrutiyet Dönemlerini de Osmanlı Dönemi çocuk modernleşmesinin ikinci aşaması olarak değerlendirir. Tanzimat Dönemi’nde yayımlanan çocuk gazete ve dergileri, uyarlama eserlerle çocuk modernleşmesine katkı sağlayan yönelimlerdir. I. ve II. Meşrutiyet dönemlerinde ise dönemin genel karakteristiğine koşut olarak pedagojik eğilimler ağır basar (Şirin, 2016, s. 82- 83). Şirin, “Tanzimat döneminde başlayan ve II. Meşrutiyet döneminde yaygınlaşan çocuk edebiyatında çocuk modernleşmesine dayalı pedagojik yaklaşım(ın), Cumhuriyet Dönemi’nde de benimsen”diği (Şirin, 2016, s.83) görüşündedir. Bu durum aynı zamanda Cumhuriyet’in “ideal çocuk anlayışı”nı benimsetme teşebbüslerinin bir yansımasıdır. Şirin’e göre Cumhuriyet Dönemi’ndeki çocuk edebiyatının özelliklerinden birisi de didaktik özellik gösteren eserlerin de ağırlık kazanmaya başlamasıdır. Bu noktada Cumhuriyet Dönemi çocuk edebiyatında iki önemli etkinin olduğunu dile getiren Şirin’e göre, “çocuğu eğiten didaktik kitapların çocuk edebiyatı olarak adlandırıldığı dönem” ve “yeni çocukluğun edebiyatına yönelen öznesi çocuk olan çocuk edebiyatı dönemi” (Şirin, 2016, s. 83) hâkimdir. Birinci dönemin toplumcu ve güdümlü özelliğinin ağır bastığını söylediği birinci dönemin 1980’lerin başına kadar etkin olduğu görüşündedir.

Çocuk edebiyatının tasnifi de pek çok muğlaklığı beraberinde getirir. Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatını üç evreye ayırarak bir tasnif yapar. Bunlardan birincisi çocuklar için yazılmadıkları hâlde çocuk klasikleri olarak adlandırılan kitaplar. Bu noktada, çocuk klasiklerinin gerçekten klasik niteliğini hak eden kanonik eserler olup olmadığı sorusuna odaklanan Şirin, bu konunun göreceli olduğuna dikkat çeker. İkinci olarak okuru çocuk olan kitaplar evresinden bahseden yazar, bütün masalların çocuk edebiyatı olarak tartışılmasını değerlendirir. Üçüncü evre ise öznesi çocuk olan yenilikçi çocuk edebiyatı evresi olarak belirlenir. Bu evre, yeni çocukluğun evresi olarak açıklanır Şirin’in tasnifinde (Şirin, 2016).

M. Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı tasnifinde yenilikçi çocuk edebiyatını ön plana çıkarır. “Neden yenilikçi çocuk edebiyatı?” sorusu üzerine yoğunlaşan

Şirin, modern yaklaşımlarla birlikte yeni çocukluğun da anlaşılmasının kolaylaştığı düşüncesini taşır. Bu noktada başka soru(n)lar da belirir. “Yenilikçi çocuk edebiyatının yazarı nasıl olmalıdır? Pedagojik kalıpların belirleyiciliği nasıl estetik bir dil dizgesine dönüştürülebilir?”. Şirin’in bu sorulara yanıtı da; dili, anlatımı ve tonlamasıyla “çocuğa göre” ve çocuk gerçekliğine dayalı olarak inşa edilmesi gereken çocuk edebiyatı çocukça bir iş olmamalıdır ve çocuğa dıştan bakışla gerçekleşmemelidir düşüncesine bağlıdır. Sanatçı çocuk algılamasına uygun edebiyatını gerçekleştirirken yetkin ve bilinçli olmak zorundadır. Zira Şirin’e göre, yazar ancak böyle bir yetkinlikle, çocuk edebiyatının pedagojik, görsel ve estetik kabul ölçütlerini bütünleştirebilir. Bu görüş ise estetik-poetik bir dille yazılan, psikolojiyi yok saymayan ve pedagojik dil ve anlatım terkihiyle sınırlandırılmayan çocuk kitabının çocuk üzerindeki etkisi ile açıklanır.

Türk çocuk ve ilk gençlik edebiyatının henüz kendi yolunu açamadığı, olgunlaşamadığı ve gelişemediği fikrini taşıyan Şirin’e göre, “çocuk edebiyatımız, gelişmesini iki yönlü sürdürebilir: Birinci öncelik, sözlü gelenek ve kaynaklardan yararlanarak (ninni, bilmece, tekerleme, masal, efsane, destan, halk edebiyatı verimleri vd.) modern bir çocuk edebiyatı oluşturulmasına yönelik olmalıdır. İkinci öncelik ise, çocukluğu bilen ve anlayan yazar ve sanatçıların yeni çocukluğun edebiyatına yönelmesi ile gerçekleşeceği” (Şirin, 2016).

Türk çocuk edebiyatı ile ilgili sorunsallardan birisi de yerelliğin sınırlarının tam olarak aşılammış olmasıdır. Bu çerçevede Şirin, “Dünya çocuklarına ulaşamayan yerel bir edebiyatla mı yetinelim? Yoksa dünya çocuklarının da okuru olacağı bir edebiyatı mı kuralım?” sorularını sorar ve bu soruların cevabının bu alanda yeni bir program hazırlanması anlamına geldiğini söyler.

Kanon konusu da M. Ruhi Şirin’in çocuk edebiyatı içinde değerlendirdiği ve yeni bir pencere açmayı ön gördüğü hususlardan birisidir. Çocuk ve ilk gençlik edebiyatında kanon fikri etrafında düşünmeyi önermek amacıyla kanon konusunu gündeme taşıyan Şirin, bu konunun handikapları arasında henüz geleneksel ve modern Türk çocuk ve ilk gençlik edebiyatı tarihlerinin yazılmamış olmasını kaydeder. Bununla birlikte Türk çocuk ve ilk gençlik edebiyatında kanon konusunun gündeme gelmemiş olmasını da ‘edebiyat kamusu’nun çocuk edebiyatını edebî, felsefi ve estetik değerden yoksun olarak görmesiyle ilişkilendirir (Şirin, 2016, s.130). Harold Bloom’un görüşlerini referans alan Şirin, kanon ve estetik özgünlük arasındaki güçlü ilişkiyi çocuk edebiyatı eserleri için de geçerli kılmak gerektiği hususunda ısrar eder. Kabul görmüştük esasına dayanan kanonun Batı’daki tartışmaları daha çok çocuk klasikleri üzerinden yapılır. Ancak çocuk

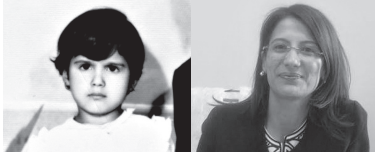

edebiyatı kanonunun nasıl olması gerektiği konusunda henüz uzlaşıya varılamaması söz konusudur. M. Ruhi Şirin'e göre, "Bir ülkenin çocuk ve ilk gençlik edebiyatında zirveler ve şahikalar iktidar ya da ideoloji tekeliyle belirlenemez. Alanyazını çevresi ve akademik otoriteler tarafından 'iyi kitap' listelerinin hazırlanması, güncellenmesi kanon süreci açısından çok önemli bir bileşendir; ama 'tek başına' belirleyici olması beklenemez" (Şirin, 2016, s.134).

Sonuç

Çocuk edebiyatının müstakil bir alan olup olmadığı ve edebiyatın neresinde bulunduğu farklı mahfillerde tartışmaya açılmış bir konudur. Çocuk edebiyatı alanındaki kuramsal çalışmalarında M. Ruhi Şirin, çocuk edebiyatını Türk edebiyatından bağımsız olarak görmez ve edebiyatın estetik, edebî ve her türlü dizgesinin çocuk edebiyatı için de gerekli olduğunu ısrarla vurgular. Bu bağlamda çocuk edebiyatını çocuk algısı üzerinden değerlendiren otoritelere ve çocuk için yazıldığı gerekçesiyle estetik dizgeleri ihmal edenlere itiraz ederek çocuk edebiyatının sanatsal boyutunu ön plana çıkarır ve çocuklar için yapılan edebiyatın bütün estetik nitelikleri içermesi gerektiğini savunur (Şirin, 2007, s.14).

Şirin, çocuk edebiyatı tasnifinde de modern Türk edebiyatındaki dönemsel tasnife benzer bir bölümlenme yapar. Bunun sebebi de modernleşmenin yetişkinler gibi çocukları da doğrudan etkilemiş olması ve bu etkinin de çocuk edebiyatına yansımadır.

* Beyhan Kanter

Mardin Artuklu Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyeti Bölümü
beyhankanter@gmail.com

Kaynakça

- Kanter, B. (2014). "Etik ve estetik bağlamında çocuk edebiyatı", *Türk Dili Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 756, 569- 575.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (t.y.). *Çocuk Edebiyatı Kültürü*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2016). *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Taşdelen, V. (2013). *Felsefeden Edebiyata*. Ankara: Hece Yayınları.